



PB-PP
BELGIE(N)-BELGIQUE

Sint-Guthago Tijdingen

Mededelingenblad van de
Geschiedkundige Kring van de Zwinstreek



Sint-Guthago

Nr. 572

P209467

november 2025

Lidmaatschapsbijdrage België : 25 euro op rekening : IBAN BE82 8601 0615 5768;

BIC code: SPAABE22 (Centea). Lidmaatschapsbijdrage buitenland : 30 euro.

Uitgever : Fons Theerens, Jan Devischstraat 109, 8300 Knokke-Heist

Postkantoor van afgifte: 8300 Knokke-Heist 1

Het mededelingenblad hoort bij *Rond de poldertorens*, het ledenblad van Sint-Guthago, en verschijnt maandelijks behalve in juli, augustus en december.

**Geschiedkundige Kring Sint-Guthago
van de Zwinstreek
Lid van Heemkunde West-Vlaanderen vzw**

Maatschappelijke zetel : Fons Theerens, Jan Devischstraat 109,
8300 Knokke-Heist

Correspondentieadres : Johan Deckers, De Terp 8, 8301 Knokke-Heist

Het Bestuur :

Erevoorzitters :

François baron van der Elst, Spegelsweg 2, 8340 Oostkerke

Voorzitter :

Caroline Terryn, Kasteelstraat 69, 8340 Moerkerke, tel 0495 12 45 29

caroline.terryn@telenet.be

Secretaris :

Fons Theerens*, Jan Devischstraat 109, 8300 Knokke, tel (050) 625309

fons.theerens@knokke-heist.eu

Penningmeesteres :

Nicole Vanden Weghe, Visserstraat 22, 8340 Moerkerke, tel (050) 500180

nicole.vanden.weghe@skynet.be

Hoofredacteur Rond de Poldertorens :

Noël Geirnaert*, Hugo Verrieststraat 5, 8000 Brugge, tel. (050) 336940

famgeirnaert@skynet.be

Leden :

Etienne Decaluwé, Keuvelhoekstraat 54, 8300 Knokke, (050) 601023

etienne.decaluwe@gmail.com

Johan Deckers, De Terp 8, 8301 Knokke-Heist, tel 0487 907771

johan.deckers@skynet.be

Thomas Hoeberigs, Westkapelsesteenweg 71, 8380 Dudzele, tel 0474 597158

thomas.hoeberigs@knokke-heist.be

Jan Hutsebaut, Berg 59, 9950 Waarschoot; jan.hutsebaut@damme.be

Jan Kamoen*, Visserstraat 22, 8340 Moerkerke, tel (050) 500180

jankamoen@skynet.be

Jan Tilleman, Kleine Molenstraat 1A, 8380 Dudzele, tel 050 604135

jan.tilleman@telenet.be

* Zijn tevens lid van de redactieraad Rond de Poldertorens en St.-Guthago Tijdingen

Uitnodiging vernieuwen lidgeld

Beste leden

Dank zij uw trouwe steun aan de Geschiedkundige Kring van de Zwinstreek kunnen wij onze leden een mooi jaarprogramma aanbieden met maar liefst acht activiteiten - vijf lezingen en drie uitstappen - en uiteraard twee tijdschriften, de *Tijdingen* en *Rond de poldertorens*.

Ondanks de gestegen druk- en vooral verzendkosten blijft het lidgeld voor 2026 onveranderd: 25 euro voor binnenlandse en 30 euro voor buitenlandse abonnees. Daarvoor krijgt u dus twaalf nummers in de bus en kan u gratis aan acht activiteiten deelnemen.

Gelieve het bedrag over te schrijven op BE82 8601 0615 5768 **met vermelding van uw adres en zo mogelijk uw emailadres.**

Wij danken u alvast voor uw vertrouwen.

Caroline Terryn
Voorzitter Sint-Guthago

Lezing: Sint-Guthago en de anderen. De Vlaamse hagiografen 10de-12de eeuw

Wanneer : zondag 23 november 2025 om 10 u.

Waar : Hoofdbibliotheek Scharpoord, Maxim Willemspad 1, 8300 Knokke-Heist. Parkeerplaat verplicht.

Reserveren : Uitbalie Scharpoord, 050/630.430. (niet online)

De middeleeuwse heiligencultus was geen onveranderlijk gegeven. Naarmate de samenleving veranderde en nieuwe religieuze idealen hun intrede deden, kregen nieuwe heiligen steeds andere en meer diverse profielen. Ook de verhalen over oude heiligen werden geregeld geactualiseerd, om ze weer dienstbaar te maken aan de eigen tijd. Terwijl sommige oudere en vooral universele heiligen moeiteloos hernieuwde belangstelling bleven genieten, wisten niet alle nieuwe religieuze helden even gemakkelijk verering af te dwingen, hoe hard hun hagiografen zich ook inspanden. In deze lezing staan we stil bij de meest opvallende trends in de heiligenverering tussen de laat-Karolingische tijd en de twaalfde eeuw, wanneer zich ook in het graafschap Vlaanderen nieuwe cultussen en hagiografische initiatieven ontplooien. Jeroen Deploige (KULeuven) staat ook kort stil bij de heilige Guthago, die in Oostkerke werd vereerd, maar van wie het leven voor historici meer vraagtekens oproept dan zekerheden biedt.



Sint-Guthago, Blasius en Quintinus, anoniem, 2^{de} helft 17^{de} eeuw.
Schilderij uit de Sint-Kwintenskerk van Oostkerke.

Verslag: Landschap, flora en fauna in de West-Vlaamse Zwinstreek: een etno-ecologisch onderzoek

43 luisteraars kwamen opdagen voor de lezing van Arnaut Zwaenepoel. Hij studeerde biologie aan de UGent en doctorerde er in 1993 met de thesis 'Typologie en beheer van wegbermvegetaties in Vlaanderen'. Het is mede door hem dat nu de bermen pas na de plantenbloei gemaaid worden want hij kon zijn wetenschappelijk werk omzetten in de praktijk als medewerker bij de West-Vlaamse Intercommunale. Daar maakt hij al 30 jaar natuurbeheerplannen voor de gemeente, de Provincie en Agentschap Natuur en Bos.

Hij onderzoekt wegbermen, graslanden en bomen en struiken, met een bijzondere aandacht voor de wilg en de roos. Hij heeft er al veel over geschreven, zelfs al zo'n 150 artikelen boeken en rapporten. Hij gaf al evenveel lezingen. Al doende raakte hij ook geïnteresseerd in erfgoed als begraafplaatsen en levend houtig erfgoed, dus oude bomen.

Zijn historisch-ecologisch onderzoek in de Westhoek resulteerde in *De broeken van de IJzer- en Handzamevallei*, een prachtig uitgegeven groot en dik boek, een aanrader. Voor de Zwinstreek zal er ook zo'n boek verschijnen, maar voorafgaand schreef hij voor de provincie al enkele thematische boeken die ook telkens 300 p. beslaan. In de reeks zijn er boeken over *Wilde rozen in het Zwin en de kustduinen*. Over *De gastronomische identiteit van de Zwinstreek*. En over *De agrarische identiteit van de Zwinstreek*. En over *Herders in de Zwinstreek*.

Voor zijn historisch-ecologisch onderzoek van de Zwinstreek interviewde hij meer dan 80 personen uit alle geleden van de maatschappij gaande van, in alfabetische volgorde, een

archeologe, over een bakkerin, bioloog, boeren, boerinnen, conservator Zwin, entomoloog, foto-collectioneur, fotograaf, fruitteler, herders, historicus, jachtwachter, rattenvanger, schapenboeren, steenbakkers, veehandelaar, vogelvangers tot waterbeheerders over verschillende thema's. Bij voorkeur ondervroeg hij de mensen ter plaatse zodat ze in hun eigen leefomgeving zaken konden aanwijzen. Soms disten ze ook oude foto's op. Die gesprekken werden aangevuld met gegevens die hij putte uit de literatuur, kaarten en biologen-terreinwerk (fauna, flora, landschap).

In het eerste hoofdstuk uit het boek zal Wim De Clercq de verschillende hypotheses over het ontstaan van het Zwin uiteenzetten: was het een eenmalige overstroming veroorzaakt door een tsunami of waren het verschillende stormen die de brede zeearm vormden?

Ook op het ontstaan van de Zwinduinen – nauwgezet bestudeerd door Maurits Coornaerts - zal het boek ingaan. In tegenstelling tot de Oude Duinen uit het binnenland van Koksijde, zijn de duinen van Knokke-Heist 'Jonge duinen'. Ze stammen uit de 14de-19de eeuw. Op de kaart van Pieter Pourbus uit 1570 staan ze afgebeeld; ze zijn sindsdien wel door de Zuidwestenwind Oostwaarts opgeschoven.

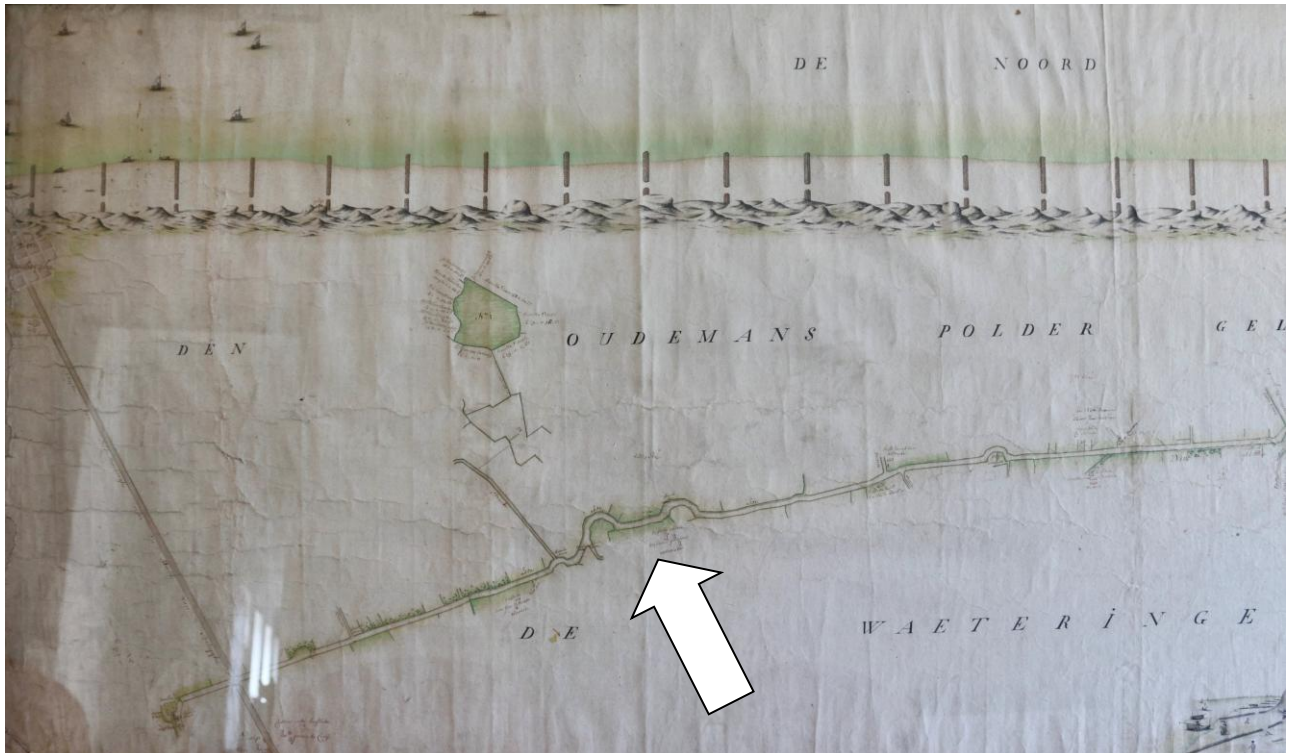
Voor de bedijkingshistoriek van de Zwinstreek zal Arnaut Zwaenepoel verschillende kaartjes opmaken. De dijken zijn in kleur aangeduid, refererend naar de gemeente waarin ze liggen of naar de tijd wanneer ze opgehoogd werden. Telkens een nieuwe schorre werd ingepolderd, verloor een dijk zijn zeewerende functie en bleef hij enkel nog als weg in gebruik. Het werd een 'slapende dijk' genoemd. Op zo'n dijken werden sluizen en bunkers gebouwd. Daardoor waren ze minder interessant voor de landbouw zodat de flora er minder verstoord is en er nog oude planten als de bijenorchis groeien.

De geïnterviewden gebruikten een hele reeks waterbenamingen waarvan de betekenis niet altijd vastligt. Een heel algemene naam is een *watergang*. Een zwin slaat op een *watergang* van natuurlijke oorsprong en dus met een bochtig tracé. Een *ader* of *are* is een smaller *zwin*, ééntje waarover je kan springen. Een *delft* of *gedelf* is door de mens gegraven; op een *vaart* wordt gevaren.



Een heel interessant interview had Arnaut Zwaenepoel met de bewoonster van het Sashof, Versevaardijk 1, op de hoek met de Koolkerkse steenweg in Oostkerke. Die locatie staat op de meeste kaarten aangeduid als Peereboom en ligt op de plek waar de Munecareda, voor het eerst vermeld in 1219, aansloot op het Oud Zwin. Deze verbinding tussen het Zwin en Oud Zwin was de middelste van de drie Leugenzwinnen die dus elk het Oud met het nieuw Zwin verbonden. In 1564 werd de Munecareda gebruikt voor de Verse Vaart. Aan Peereboom maakte dat zeekanaal een rechte hoek. Toen de bewoners een regenwaterput wilden aanleggen,

stootten ze op de resten van een sas. Dat verdient nader onderzoek. De bewoonster sprak ook over de *pulse*, een naam voor een moerassig stuk dat gevaarlijk is voor de koeien en dus meestal met prikkeldraad wordt afgezet. Pulsen ontstonden na veenontginningen. Heel de omgeving van de stadswallen van Damme lagen pulsen. Het is dan ook een terechte naam voor het nieuwe Bezoekerscentrum van Natuurpunt Damme aan de Romboutswervedijk.



Een *duivelsput* en een *wiel* zijn ook typische begrippen: bij een dijkdoorbraak kan de dijk niet op dezelfde plek aangelegd worden omdat de ondergrond er onstabiel is. Daarom wordt de dijk zeewaartswaarts in een halve cirkel, een wiel, heraangelegd, zoals op deze kaart uit de collectie van de Oostustpolder duidelijk te zien is. De grond binnen dat wiel is zompig, een geliefkoosde plek voor kwelgeesten. Paarden voelden dat feilloos aan en weigerden door die duivelsput te gaan.

In een boek over de Zwinstreek zullen interviews met de conservators van het Zwin niet ontbreken. Thierry Robyns de

Schneidauer, conservator van 1960 tot 1970, vertelde over de introductie van de ooievaars. Dat was een heel avontuur. Ze werden in Marokko gevangengenomen, in kartonnen dozen gestopt en per auto naar Knokke gereden. Aanvankelijk vlogen ze 's winters terug tot over de Sahara, maar sinds die uitbreidt, halen ze dat niet meer en stoppen ze in Spanje. Daar overwinteren ze op open stortplaatsen, maar die worden stelselmatig gesloten. De laatste jaren blijven velen gewoon in Knokke of Damme. Niet elk kweekprogramma was een succes: de grote rietgans wou niet broedende, de korhoen wel, maar die was niet inheems (wel in de Hoge Venen), de grauwe gans was dan weer wel inheems, maar het was de verkeerde ondersoort, etc. Robyns kreeg het ook aan de stok met de jachtopzichter van Leon Lippens, die een kick kreeg van elke wulp die hij schoot en met een plof neerviel. Het was ook de tijd dat de laatste otters werden geschoten. Iedereen wou met die jachttrofee op de foto. Er waren zelfs premies voor want otters werden gezien als concurrent voor de vissers.



Van 1970 tot 2003 was Guido Burggraeve conservator. Hij kreeg van Lippens de speciale opdracht om Zwinbezoeken te leiden en andere gidsen op te leiden. Hij maakte ook een zee-aquarium met 30 soorten vis: Zalm, Geep, Grote zeenaald, Steenbolc, Meun,

Zeebaars, Koornaarvis, Zandspiering, Pitvis, Harder, Slijmvis, Botervis, Puitaal, Dikkopje, Gevlekte grondel, Zeedonderpad.



De boomkikker (links) verdient ook een plaatsje in het boek. Tot de jaren 1960 was hij wijd verspreid, ook in het binnenland, waar hij bv in de kleiputten van de steenbakkerijen van Oedelem leefde, maar toen die verdwenen, verdween ook de boomkikker. Hij was bijna uitgestorven tot hij in de jaren 2000 werd uitgezet vanuit Noord-Frankrijk. Nu zijn er meer dan 1000 exemplaren in het Zwin en is hij al gesignaleerd aan de Damse Vaart en zelfs in Sint-Kruis. De rugstreeppad (rechts) kent een vergelijkbaar verhaal.

Nog een succesverhaal is de baai van Heist. Door de werken aan de strekdam is daar een 'groen strand' met schorrenwei ontstaan en is een diepere zandlaag uit het eoceen naar boven gekomen. Daar worden nu fossiele schelpen van tropische vissen gevonden.



Niet enkel natuur maar ook cultuur in de vorm van bouwkunst komt aan bod, zoals het *Kasteelken* van Dudzele met opper- en neerhof, de dwarsschuur uit 1783 aan de Hazegrastraat met het rieten dak -

geen strodak: want stro komt van rogge en dat werd enkel in armere zandgrond verbouwd - en bakovens. In die bijgebouwen werden tot 20 broden per keer gebakken. Er werd gestookt met wilgenrijs: 3 à 5 'bussels' of 'mutsaarden' diameter 35-40 cm per keer; gestapeld in 'mutsaardvumme'. Het vuur werd aangestoken met sparappels van zeedennen. Die bosjes met uitheemse dennen had Lippens aangeplant.

Arnaut Zwaenepoel trakteerde ons op een sappig verhaal uit het dagboek van een jachtwachter die een konijnenstroper betrapte. Boete: een zware geldboete of 15 dagen gevangenisstraf! Ook vogelvangsters kwamen aan het woord. Jonge zilvermeeuwen, de zgn. *grijsdebollen*, waren nog lekker mals, maar grote meeuwen, *panevelken* waren te taai.

Vogelringers waren een nieuw fenomeen. Legendarisch is Robert Trio die maar liefst 200.000 vogels geringd heeft. Alleen de ekster, huismus, kauw en spreeuw ontbreken in zijn ringboekje: die slimme vogels waren hem te vlug af. Om ze te vangen floot men op speciale fluitjes die telkens de roep van vink, Kievit, wulp,.. nabootste.

Vis kruien met een sleepnet is een vak apart dat best 's nachts gebeurt. Ook hier is er een eigen jargon: *beutervisjes*, *lommeljes*, *pulletjes*, *sistjes*. Sistjes hebben een baard zoals Sint-Franciscus, vandaar hun naam. In de Damse Vaart zwemmen sinds de jaren 1980 spiegelkarpers. Die zijn heel herkenbaar aan het patroon van de schubben, aan de vinnen, ... Een karper van 15 kg op de Damse Vaart bijvoorbeeld heette *Simonne*. Karpers zijn niet te eten omdat ze vol graten zitten maar sportvissers willen ze wel om dan te poseren met hun vangst. Simonne werd keer op keer gevangen en woog telkens meer, tot dat ze is gevangen door een visser die haar meegenomen heeft, zeg maar gestolen. Ze werd uitgezet in een vijvertje waar ze snel gestorven is.



Arnaut Zwaenepoel doorliep ook even zijn boek *Herders in de Zwinstreek*. We hebben blijkbaar een verkeerd beeld van de herders: wandelende schaapshoeders waren schaars, want de meesten legden per dag maar een traject van 5 km af! Gekend waren ook de 'Duitse schapers'. Deze herders met hun vreemde tongval kwamen uit Nederweert, een dorp in Nederlands Limburg, dus niet uit Duitsland. Die arbeidsmigranten werden aangetrokken door grotere kuddes: in de Zwinstreek hoedden ze tot 500 schapen, i.p.v. 50 in hun land van herkomst. De opbrengst van de kudde werd in twee gedeeld tussen de eigenaar boer en de herder.

Turf van veen werd in de 20ste eeuw minder gebruikt dan in de IJzervallei want hier was alles in de middeleeuwen al uitgeveend. Michel De Fonseca uit Hoeke vertelde wel dat tijdens WO II turf verkocht werd als brandstof. *Ze was afkomstig van steenbakkerijen in Uitkerke en Wenduine. Ik heb wél nog horen vertellen dat er tijdens WOII gestookt is met zogenaamde zeekolen. Dat zijn grote*

brokken turf, die mee in de netten van de vissers zaten. Zeekolen rookten geweldig. Turf rookt niet zoveel als zeekool.



Tot midden 20ste eeuw werden op de aloude manier bakstenen gebakken in veldovens. [De stenen werden opgestapeld met daartussen luchtwegen. De hoop werd afgedekt en dan in brand gestoken. Na het bakken werd alles afgebroken en kon elders een nieuwe oven gemaakt worden.] Veel verlaten kleiputten bieden een goede biotoop voor orchideeën. Veel putten zijn mislukte probeersels: men begon te delven, maar dan bleek dat er geen bruikbare klei zat.

Een 60-tal rassen van fruitbomen zijn teruggevonden in de Zwinstreek. Daartussen zij de echt oude Vlaamse rassen sterk in de minderheid. De meeste komen uit de buurlanden, maar sommige fruitbomen zijn van Amerikaanse en zelfs Russische herkomst. Echt oude fruitbomen zijn er niet: meestal werden ze na 40 jaar geroid. Uniek is het plan voor de aanleg van de pastorietuin van Damme in 1880 met 80 fruitras-benamingen in één

document. We weten ook waar mijnheer pastoor de mosterd haalde: in de *Guide de l'horticulture de Gand* van het jaar 1879.



De oudste bomen zijn te vinden in de Christoffelhoeve in Damme: zomerlinden en taxussen geplant in 1755. Daarna komt de buxus uit de 19de eeuw op het kerkhof van Damme. Dat was een gebruiksboom: hij diende voor de palmtakjes op Palmzondag.

Tot slot vertelde Arnaut Zwaenepoel ons zijn toekomstplannen. Nu is het boek zo goed als klaar. De Provincie is trekker, maar er moet nog gezocht worden naar extra budget en een uitgever die wil gaan voor een dik boek. We kijken er naar uit!

Verslag Caroline Terryn



Zwinconservator Thiery Robyns was ook een begenadigd tekenaar.